

Δημήτρης Σ. Φερούσης - Ἡ ἱερότητα καὶ ὁσιότητα τοῦ Ἀλέξανδρου
Παπαδιαμάντη

*ἄρθρον εἰς τὸ ἐγκόλπιον Ἡμερολόγιον 2012 τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Πειραιῶς*

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ὑπῆρξε ἓνα γνήσιο τέκνο, πιστό τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Καὶ βαθύτατα συνειδητὸς Ἑλληνας, ἐραστὴς τῆς Παράδοσης καὶ τῆς Ἱστορίας. Ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους ἱκανοὺς καὶ παραγωγικοὺς μύστες τῆς νεώτερης λογοτεχνικῆς μας Γραμματείας μετὰ τὸν Διονύσιο Σολωμό, ὥστε καὶ «ἅγιό τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων» νὰ τὸν ἀποκαλοῦν μερικοί. Μέσα ἀπὸ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ποικιλία τῆς ὑψηλῆς καὶ ἀναγνωρισμένης τέχνης του, τοῦ τρόπου ζωῆς του καὶ τοῦ ἠθους του, γίνεται ὀλοφάνερη ἢ ἀφοσίωσή του στὴν εὐαγγελικὴ καὶ πατερικὴ ὀρθόδοξη παράδοση. Καὶ βιώνεται ἡ ἀγάπη του στὴ καθημερινὴ λειτουργικὴ πρακτικὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξης. Ὅπου, ὡς πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος ὑπηρέτης μετέχει μὲ ἱεροπρέπεια καὶ σεβασμὸ σὲ ὅλα τα δρώμενα τῆς λατρείας καὶ τοῦ ψαλτηρίου.

Μιλᾷ, γράφει καὶ συμπεριφέρεται μὲ ἀφοπλιστικὴ πειστικότητα γιὰ τὰ ἱερὰ τελούμενα μέσα στὸ Ναὸ καὶ ἔξω ἀπ' αὐτόν. Καὶ πιστεύει ἀπόλυτα, δίχως ἀμφιβολίες, στὸ δόγμα καὶ στὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ὑποκλίνεται σεβαστικὰ καὶ ὑμνεῖ δοξαστικὰ κάθε τι ποὺ ἀναφέρεται στὴ ζωὴ, στὴν ἱερότητα καὶ στὴν ἀλήθεια ὀλόκληρης τῆς Χριστιανοσύνης. Καὶ εἶναι ὀλοφάνερη ἢ καθαρὴ τῆς καρδιάς του, ἢ ἀνεξαρτησία του, ἢ ἀγάπη καὶ ἐπιείκεια του πρὸς τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες τῶν ἡρώων του. Ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ποὺ λέει: «Εἴθε ὁ Κύριος νὰ σᾶς κάνει νὰ αὐξηθεῖτε καὶ νὰ ξεχειλίσετε ἀπὸ ἀγάπη μεταξύ σας καὶ πρὸς ὅλους... ὥστε (ἢ ἀγάπη) νὰ ἐνισχύσει τὶς καρδιές σας γιὰ νὰ βρεθοῦν ἄψογοι σὲ ἀγιότητα μπροστὰ στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα μᾶς» (Α΄ Θεσ. 3, 12).

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης εἶναι ἓνας ἄνδρας ὀλοκληρωτικὰ θρησκευτικὸς καὶ αὐστηρὰ ἐκκλησιαστικὸς. Τὸ εἶναι του, οἱ ἀρχές του, οἱ σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματά του εἶναι ὅλα θρησκευτικὰ. Καὶ ἡ ὀγκώδης ποσότητα τῆς τέχνης του ἐκφράζει τὴν ἀπόλυτη ἀφοσίωσή του στὸν Θεὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία μὲ τοὺς ἀγίους, τοὺς προφῆτες, τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὰ εὐρηματικὰ κείμενά του δικαιολογημένα ὀνομάζονται «Τραγούδια τοῦ Θεοῦ». Ἐπειδὴ τὰ πρόσωπα, οἱ καταστάσεις καὶ τὰ γεγονότα ποὺ περιγράφονται ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ θέση τοῦ ἴδιου μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Σὲ ὅλα του τὰ ἔργα ὀμολογεῖ: «Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἐνόσω ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω ποτέ, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς πανεκλάμπρους ταύτας ἡμέρας, νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου...»

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἀπὸ τὸ ταπεινὸ φτωχόσπιτο τῆς Πλάκας

όπου διέμενε ίσαμε τὸ μπακάλικο τοῦ Καχριμάνη στοῦ Ψυρρῆ ἢ τοῦ Κόπανου, καὶ στίς συχνὲς ἀγρυπνίες στὸν Ἅγιο Ἐλισσαῖο ζεῖ, βιώνει καὶ ἐκφράζεται πάντοτε ὡς Ἑλληνας ὀρθόδοξος, ἀφοσιωμένο τέκνο τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ μάλιστα σὲ ἓνα ἡσυχαστικό, φιλοκαλικὸ κλίμα, μὲ ἀγιορεϊτικό εὐῶδες ἄρωμα ποὺ ἐμπνέει τὸ μυαλό του καὶ κινεῖ τὰ δάκτυλά του, ὥστε νὰ γράφει τὰ ὑπέροχα «Τραγούδια τοῦ Θεοῦ». Καὶ νὰ περιγράφει βιωματικά εἰκόνες ὑψίστου κάλλους. «Ἐλλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτορρηγμένον μὲ μυρίας γλιφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς, τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου “Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουβεῖμι μιμουμένη”, ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Ἀνώμου Λεχούς, ὅπου ζωνταναὶ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις, ὅτι στίλβει ὁ χρυσοῦς, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα καὶ ὅπου ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ στιγμὴν, ὅτι ἀκούει τὸ “Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ”».

Γι’ αὐτὸ καὶ «τὰ κείμενά του εἶναι “λιβανωτὰ” ἀπὸ τὸ μοσχοθυμίαμα τῆς λατρείας, τῆς προσευχῆς». Δηλαδή ὁ Παπαδιαμάντης δὲν ἦταν μόνο βαθιὰ θρησκευτικὸς ἄνθρωπος, μὰ ὅσο λίγοι γνώριζε καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, τὴν τάξιν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Παράδοσης. Γι’ αὐτὸ καὶ «ὅλη του ἡ προσωπικότητα εἶναι λιβανισμένη καὶ αὐτὸ τὸ ἄρωμα τοῦ ἀγιορεϊτικοῦ λιβανιοῦ βγαίνει καὶ προχέεται ἀπὸ τὴν καρδιά του στὸ σῶμα, στὰ δάκτυλα, στὸ μολύβι καὶ στὰ γραπτὰ του» (Μητροπ. Ναυπάκτου Ἱεροθέου).

Μάλιστα δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ζοῦσε καὶ χαιρόταν αὐτὸ ποὺ ἦταν ὡς κοσμοκαλόγερος ἀπόμακρος, φτωχὸς καὶ πονεμένος. Καὶ μὲ ἱερὸ πάθος βρισκόταν στὸ ψαλτήρι συχνὰ μαζὶ μὲ τὸν παπα-Νικόλα Πλανᾶ ψέλνοντας τὶς θεῖες λειτουργίες, τὶς ἀγρυπνίες, Παρακλήσεις, Ἀκολουθίες, Καθίσματα, Πολυέλεους, Ὁρῆς, Ἀναβαθμούς, Προκείμενα, Δοξολογίες, Τρισάγια, Χερουβικά καὶ Κοινωνικά κατανυκτικὰ μελίσματα, τὰ ὁποῖα συγκινοῦσαν καὶ ἀνέπαυαν τὶς καρδιὲς τοῦ ἐκκλησιάσματος, τὸ ὁποῖο μὲ ἱερὴ κατάνυξη παρακολουθοῦσε τοὺς δύο ἐξαδέλφους Ἀλέξανδρους νὰ μεταρσιώνονται καὶ νὰ μεταρσιώνουν τὶς ψυχές. Σὲ ἓνα τέτοιο κλίμα ἔζησε, βίωσε καὶ δημιούργησε μέσα στὴν Ἐκκλησία ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, τοῦ ὁποῖου τὸ εὐλαβικὸ ἀφιέρωμα περιέχεται στίς ἐπόμενες σελίδες τοῦ Ἡμερολογίου μας, γιὰ τὸ 2012. Καὶ εἶναι νὰ θαυμάζει κάθε χριστιανός, ὅτι μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ποὺ ἔζησε, ἔτσι καὶ κοιμήθηκε τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1911.

Μὲ νηφαλιότητα μοναδική, τόλμη καὶ βαθιὰ πίστη, ψέλνοντας τὰ γνωστά του «Τραγούδια τοῦ Θεοῦ», ταξίδεψε στὴν οὐράνια χαρὰ καὶ εἰρήνη ποὺ

ἐπιθυμοῦσε. Ἐκεῖ, ὅπως παρακάλεσε καὶ ὁ Πειραιώτης ποιητῆς Λάμπρος Πορφύρας, νὰ κατασκηνώσει:

«Χριστέ μου, δόστου τὴ χαρὰ, τὴ μόνη πὺν μποροῦσε
νὰ σοῦ ζητήσῃ ἀπάνω ἐκεῖ νοσταλγικὰ ἢ ψυχὴ του.
Κάνε τὸ θαῦμα κι ἄσε τον νὰ ζήσῃ, ὅπως ἐζοῦσε,
σὲ μιὰ μεριά πὺν τάχατες νὰ μοιάζει τὸ νησί του...

Δόστου, Χριστέ μου, τὴ στερνή χαρὰ νὰ ἰδῇ καὶ πάλι
τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
Ἄχ! ἔτσι ἀθῶα καὶ ἔτσι ἀπλὰ κι ἀγνὰ τὴν εἶχε ψάλλει,
πὺν τὶς ἀξίζει ἐκεῖ ψηλὰ μαζὶ μ' αὐτὸν ν' ἀγιάσει».